

Shashmaqomning nasr qismi

Kamolov Murodjon O'ktam o'g'li

Buxoro Davlat universiteti san'atshunoslik fakulteti musiqa ijrochiligi va madaniyat kafedrası Vakal an'anaviy xonandaligi ta'lim yo'nalishi

Annotatsiya: Shashmaqom musiqasining nasriy qismi bu an'anaviy O'rta Osiyo san'atining ajralmas qismi hisoblanadi. O'zbekistonning madaniy markazida paydo bo'lgan Shashmaqom musiqa, she'riyat va hikoya qilishni o'zida mujassam etgan holda o'z tomoshabinlari uchun boy va ta'sirchan tajriba yaratadi. Ushbu maqolada shashmaqomning nasr qismi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: shashmaqom, ijro, nasriy qism, madaniy meros, san'at, musiqa.

Shashmaqomning tipik ijrosi doirasida nasriy qism musiqiy asarlar o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi, ijro etilayotgan asarlarga kontekst, hissiy chuqurlik va madaniy ahamiyat beradi. Ko'pincha ijrochilar tomonidan aytiladigan yoki aytiladigan nasr klassik she'riyatdan tortib tarixiy hikoyalar, xalq ertaklari yoki falsafiy mulohazalargacha bo'lishi mumkin. Bu og'zaki bo'limlar tomoshabinlarni O'zbekistonning madaniy merosi va adabiy an'analari bilan bog'lashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular mamlakat tarixi, qadriyatlar va e'tiqodlari haqida qisqacha ma'lumot beradi, shu bilan birga badiiy ifoda va ijod uchun platforma bo'lib xizmat qiladi. "Shashmaqom"ning nasriy qismi orqali tinglovchilar boy ramziylik, mavzuiy teranlik, jo'shqin obrazlar olamiga olib boriladi. Musiqa va og'zaki so'zning o'zaro uyg'unligi ko'p qirrali badiiy tajriba hosil qiladi, bu esa hislar va aql-zakovatni o'ziga jalb qiladi, tomoshabinlarni O'zbekiston madaniy gobelenlarining go'zalligi va murakkabligi haqida fikr yuritishga chorlaydi. "Shashmaqom"ning nasriy qismi musiqiy asarlar orasidagi to'ldiruvchi bo'libgina qolmay, balki umumiy ijroni oshiruvchi, tomoshabin tushunchasini boyitib, badiiy san'atni madaniy ahamiyatga ega bo'lgan yuksak pog'onaga ko'taruvchi muhim

elementdir.

Shashmaqomning nasriy qismi ushbu an'anaviy o'zbek musiqa janrining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, umumiy kompozitsiyaga kontekst, hikoya va hissiy teranlik beradi. U ko'pincha mumtoz she'riyat, adabiy she'r va ramziy tildan iborat bo'lib, musiqiy ijroni kuchaytiradi va tomoshabinlarni musiqaning madaniy merosi va tarixiy ahamiyati bilan bog'laydi. "Shashmaqom"ning nasriy qismiga izoh berish musiqaning mazmuni va ahamiyatini chuqurroq anglash uchun matnga kiritilgan she'riy unsurlar, tarixiy ma'lumotlar va madaniy nuanslarni talqin qilishni o'z ichiga oladi. Tinglovchilar nasriy qismda mavjud bo'lgan timsol, mavzu va motivlarni tahlil qilib, Shashmaqom kompozitsiyalarining nozik jihatlarini qadrlashi, O'zbekistonda avlodan-avlodga o'tib kelayotgan hikoyachilik an'anasi bilan shug'ullanishi mumkin. O'zbekistondan kelib chiqqan an'anaviy musiqa janri – Shashmaqom mamlakatimizning boy madaniy merosida muhim o'rin tutadi. Ham cholg'u, ham vokal elementlarni o'z ichiga olgan Shashmaqom o'zbek musiqasining go'zalligi va rang-barangligini namoyon etuvchi murakkab va murakkab san'at turidir. "Shashmaqom" asarining zamirida musiqa orqali hikoya qilish, cholg'u kuylari va vokal ijrolar o'zaro uyg'unlashib, tinglovchilar uchun jozibali taassurot uyg'otadi. Shashmaqomning nasriy qismi musiqiy asarlarga teranlik va mazmun bag'ishlab, asosiy komponent bo'lib xizmat qiladi. "Shashmaqom"ning nasriy qismida mohir ijrochilar ishq va sog'inchdan tortib, tabiat va ma'naviyatgacha bo'lgan keng ko'lamli mavzularni o'z ichiga olgan mumtoz she'r va lirik misralarni o'qiydilar. Ushbu she'riy element musiqaning umumiy hissiy ta'sirini kuchaytiradi, tomoshabinlarda nostalji va madaniy rezonans tuyg'usini uyg'otadi. Shashmaqomning murakkab ritm va ohanglari ko'pincha dutor (uzun bo'yinli lavta) va doira (ramkali nog'ora) kabi an'anaviy cholg'u asboblari bilan jo'r bo'lib, ohanglarning uyg'un uyg'unligini yaratadi, ular ham jozibali, ham ta'sirchan. Shashmaqomning nasriy qismidagi cholg'u va vokal ijrolarining uzluksiz uyg'unlashuvi o'zbek sozandalari va hikoyanavislarining badiiy mahorati va mahoratini namoyon etadi. "Shashmaqom"ning nasriy qismi orqali tomoshabinlar go'zallik va hissiyot

olamiga olib boriladi, bu yerda musiqa madaniy ifoda va badiiy muloqot uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Shashmaqomning O'zbekistonda va undan tashqarida davom etayotgan mashhurligi uning xalq musiqa an'analarini asrab-avaylashda azaliy jozibasi va ahamiyatini ta'kidlaydi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, Shashmaqomning nasriy qismi o'zbek musiqasining badiiy yorqinligi va madaniy boyligidan dalolat beradi. Uning jozibali ohanglari, she'riy misralari va ifodali ijrolari tomoshabinlarni o'ziga rom etib, ushbu sevimli musiqa janrining abadiy merosini tarannum etishda davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oripov, A. Turon tarixi jurnali. T. 2012. – B.3.
2. Yunusov, R. Faxriddin Sodiqov. T. Musiqa. 2005. – B.13.
3. Rajabiy, Yu. Musiqa merosimizga bir nazar. T. G'.G'ulom. 1978. – B.31.
4. Mandelbrot, B. Fraktal'naya geometriya prirodi. M. IKI. 2002. – B.14.
5. Matyoqubov, O. Maqomot. T. Musiqa. 2004. – B.27.
6. Rajabov, I. Maqomlar. T. San'at. 2006. – B.41.